

על זה יפה שיזוהר האדם בכל אלה, כד"י שימצא עבד נאמן לפני הקדוש ברוך הוא.

כ"ז - מצוה אחר זו לאכל מצה בפסח, משום שהוא זכרון לדורי דורות על סוד האמונה, והרי פשוטה, שישראל יצאו באותו זמן מסוד של אלילים אחרים, ונכנסו בסוד האמונה, והרי בארו את הסוד הזה בכמה מקומות.

ויאמר ה' אל משה ואהרן זאת חקת הפסח וגו'. כ"ח - מצוה זו לשחט פסח בין הערבים בי"ד בניסן, זכרון לאותו פסח מצרים, וזוהי חובה על כלם, כמו שנאמר ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים.

פסח זה צריך להיות שמור מעשרה ימים והלאה, שפתיב בעשר לחדש הזה ויקחו להם וגו'. מה הטעם? משום שהרי אז מתחילה הלכנה להאיר מעשרה ימים והלאה, עד שגשלתם בחמשה עשר, ובארבעה עשר שיהיה נשחט בשעה שהדין תלוי על העולם.

סוד זה להעביר הזהמה מלפני הברית הקדושה, ולהננות מאותו ריח שנודף מצלי האש, ועל זה לא בא אלא על השבע, ועל זה וכל ערל לא יאכל בו. מי שיש בו ברית קדש, יאכל בו. מי שאין בו ברית קדש, לא יאכל בו. שזה מבני הברית הוא לשבר כח של חיל אחר, להעביר ערלה מלפני ברית. משום כך זהו לעשות בבני ברית ולא בבני ערלה.

בשכא הקדוש ברוך הוא למצרים, ראה את הדם של אותו פסח שהיה

דהאי מבני ברית איהו לתברא תוקפא דחילא אתרא, לאעברא ערלה מקמי ברית. בגין כך, האי בבני ברית איהו למעבד, ולא בבני ערלה.

כד אתא קדשא ברוך הוא למצרים, חמא דמא דההוא פסח, דהוה רשים

פלוני דאתא לקמך בתוקפא דאפין, בעיט במקריה, חובוי כף וכף. על דא יאות לאזדהרא בר נש בכל הני, בגין דישתכח עבדא מהימנא קמי קדשא ברוך הוא.

כ"ז פקודא בתר דא, לאכול מצה בפסח, בגין דאיהו דוכרנא לדרי דרין, על רזא דמהימנותא. והא אוקמוה, דישראל נפקו בההוא זמנא מרזא דטעוון אחרן, ועאלו ברזא דמהימנותא. והא אוקמוה רזא דנא בכמה דוכתי.

ויאמר יי' אל משה ואהרן זאת חקת הפסח וגו'. (שמות יב) כ"ח פקודא דא, למשחט פסח בין הערבים, בי"ד בניסן, דוכרנא דההוא פסח דמצרים. ודא איהו חובתא על כלא, כמה דאת אמר, ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים.

פסח דא, אצטריך למהוי נטיר, מעשרה יומין ולהלאה, דכתיב בעשור לחדש הזה ויקחו להם וגו'. מאי טעמא. בגין דהא כדין שריאת סיהרא לאנהרא, מעשרה יומין ולהלאה, עד דאשתלים בחמיסר. וארביסר דליהוי נכיס, בשעתא דדינא תליא על עלמא.

רזא דא, לאעברא זוהמא, מקמי ברית קדישא, ולאנתהנאה בההוא ריחא דנדיף טוי נור. ועל דא לא אתיא אלא על שבועא. ועל דא, וכל ערל לא יאכל בו. מאן דאית ביה ברית קדישא, ייכול ביה. מאן דלא אית ביה ברית קדישא, לא ייכול ביה.

דהאי מבני ברית איהו לתברא תוקפא דחילא אתרא, לאעברא ערלה מקמי ברית. בגין כך, האי בבני ברית איהו למעבד, ולא בבני ערלה.

כד אתא קדשא ברוך הוא למצרים, חמא דמא דההוא פסח, דהוה רשים

עַל פִּתְחָא, וְדָמָא דְבְרִית, הֵיךְ הוּוּ קַיִימִין עַל פִּתְחָא, דְּכְתִיב, וּלְקַחְתֶּם אֶגְדַּת אֲזוּב וּטְבַלְתֶּם בְּדָם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְהִגַּעְתֶּם וְגו'. אֲזוּבָא, הָא אֹקִימָנָא דְאִיהוּ מְעַבְר רִוְחִין בִּישִׁין, וְכָל סֵטֵר רִוַח בִּישָׂא, מְעַבְר בְּאַתְעָרוּתָא דִּילֵיהּ, בְּפוּרְקָנָא עֲלָא דִישְׂרָאֵל.

לְזַמְנָא דְאֵתִי, יִיתִי קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא לִיַצֵּר הַרְעָה וַיִּפּוֹס לֵיהּ. וְהִשְׁתָּא בְּפוּרְקָנָא דָא, פְּתִיב וְשַׁחֲטוּ אוֹתוּ כָּל קְהַל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל וְגו'. דּוּכְרָנָא דְזַמְנָא דְאֵתִי, בְּהֵהוּא פּוּרְקָנָא עֲלָא.

עַל שְׁתֵּי הַמְזוּזוֹת וְעַל הַמְשַׁקּוֹף בְּהַאי רְשִׁימוּ דְאֵת יו"ד, וּבְהַאי רְשִׁימוּ דְאֵת יו"ד, לְאַחְזָא רְשִׁימוּ דְבְרִית קְדִישָׂא, וְאַתְּבַר עֲרֵלָה מְקַמֵּי דְמָא דְבְרִית, רְשִׁים עַל כֹּלָא, וְאַתָּא דְמָא עַל דְמָא. כַּד עָבַר הָהוּא מִשְׁחִית, הָהּ חָמֵי דְמָא, וְאַזְדַּקֵּף מִבֵּיתָא, כְּמָה דְאֵת אָמַר וְלֹא יִתֵּן הַמְשַׁחִית וְגו'.

אִי קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא הָהּ בְּלַחֲדוּי קְטִיל, אָמַאי כְּתִיב וְלֹא יִתֵּן הַמְשַׁחִית, דְּמִשְׁמַע דְּמִשְׁחִית הָהּ אֲזִיל וְלֹא קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא. אֲלֹא וְדָאי קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא הָהּ קְטִיל, וּמִשְׁחִית הָהּ אֲזִיל (דף מ"א ע"ב) לְאַשְׁכַּח עִילָה לְיִשְׂרָאֵל, כִּינּוּן דְּהָהּ חָמֵי הָהּ תְּבִירוּ דְעֲרֵלָה, בְּתַרִּין סְטָרִין, הָהּ עָרַק וְאַתְּפָרֵשׁ מִנֵּיהּ.

וְעַל דְּקָטִיל קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא כָּל אֵינוֹן בּוּכְרִין דְּהָהּ סְטָרָא, יְהִיב בּוּכְרִין דִּישְׂרָאֵל לְפוּרְקָנָא, דְּלֹא יִשְׁפַח עַלֵּיהּ סְטָרָא אַחְרָא עִילָה כָּלָל, וּבְכֹלָא נְטִיר לֹוֹן לְיִשְׂרָאֵל קִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא, כְּאַבָּא עַל בְּנִין.

בְּבֵית אַחַד יֵאָכֵל לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת וְגו',

רְשׁוּם עַל הַפֶּתַח, וְדָם הַבְּרִית, אֵיךְ הָיָה עוֹמְדִים עַל הַפֶּתַח, שְׁכַתוּב וּלְקַחְתֶּם אֶגְדַּת אֲזוּב וּטְבַלְתֶּם בְּדָם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְהִגַּעְתֶּם וְגו'. אֲזוּב, הָרִי בְּאַרְנוּ שֶׁהוּא מְעַבֵּיר רִוְחוֹת רְעוּת, וְכָל צַד שֶׁל רִוַח רַע מְעַבֵּיר בְּהַתְעוּרוֹת שֶׁלוֹ, בְּגֹאֲלָה הַעֲלִיזָנָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

לְעֵתִיד לְבָא יִבְיָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לִיַצֵּר הַרְעָה וַיִּשְׁחַט אוֹתוֹ. וְעַתָּה בְּגֹאֲלָה זֹו פְּתוּב, וְשַׁחֲטוּ אוֹתוֹ כָּל קְהַל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל וְגו'. זְכָרוֹן שֶׁל לְעֵתִיד לְבָא, בְּגֹאֲלָה הַעֲלִיזָנָה הִיא.

עַל שְׁתֵּי הַמְזוּזוֹת וְעַל הַמְשַׁקּוֹף, בְּרִשָׁם הָזֶה שֶׁל אוֹת יו"ד, וּבְרִשָׁם הָזֶה שֶׁל אוֹת יו"ד, לְהִרְאוֹת אֶת רִשָׁם הַבְּרִית הַקְּדוּשׁ, וְנִשְׁבְּרַת עֲרֵלָה מִלְּפָנֵי דָם הַבְּרִית, רְשׁוּם עַל הַכֹּל, וּבָא דָם עַל דָּם. כְּשֶׁעוֹבֵר אוֹתוֹ הַמְשַׁחִית, הִזָּה רוֹאֶה דָם וּמִתְרַחֵק מִהַבַּיִת, כְּמוֹ שְׂנֹאֲמֵר וְלֹא יִתֵּן הַמְשַׁחִית וְגו'.

אִם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ הַרְג, אֲזִ לְמָה פְּתוּב וְלֹא יִתֵּן הַמְשַׁחִית, שְׁמִשְׁמַע שֶׁהַמְשַׁחִית הִזָּה הוֹלֵךְ, וְלֹא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא? אֲלֹא וְדָאי שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִזָּה הַרְג, וְהַמְשַׁחִית הִזָּה הוֹלֵךְ לְמַצָּא עֲלֵה לְיִשְׂרָאֵל. כִּינּוּן שֶׁהִזָּה רוֹאֶה אוֹתוֹ שְׁכָרוֹן הַעֲרֵלָה בְּשָׁנֵי צְדָדִים, הִזָּה בּוֹרַח וְנִפְרָד מֵהֶם.

וְעַל שֶׁהִרְג הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל אוֹתָם בְּכוֹרוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּד, נִתֵּן בְּכוֹרוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְגֹאֲלָה, שֶׁלֹּא יִמָּצָא עֲלֵיהֶם הַצַּד הָאַחֵר עֲלֵה כָּלָל, וּבְכֹל שׁוֹמֵר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת יִשְׂרָאֵל כְּאַב עַל בְּנִים.

בְּבֵית אַחַד יֵאָכֵל לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת וְגו'. מְצוּהָ כ"ט זֹו לְאַכֵּל אֶת הַפֶּסַח הָזֶה עַל מִצּוֹת וּמְרוֹרִים. מִצּוֹת - מִצַּת פְּתוּב. מֵה זֶה פְּנִגְד

(שְׁמוֹת יב) כ"ט פְּקוּדָא דָא, לְמִיכָל הָאֵי פֶסַח עַל מִצּוֹת וּמְרוֹרִין, מִצּוֹת

מצת פתיב. מאי האי לקבל האי, אלא לאחזאה גלותא דשכינתא עמהון דישראל, בהווא מרירו דלהון, דכתיב וימררו את חייהם בעבודה קשה וגו'. וכד אכלין להאי פסח, לאחזאה כל האי דעבדו לון במצרים, בהווא גלותא ובהווא שעבודא.

מה פתיב ועצם לא תשברו בו, לאחזאה ביה קלנא, ובכל אינון טעוון דמצראי. דהא גרמין הוו רמאן בשוקא, ואתו כלפי ויהו גררי לון מאתר לאתר, ודא קשיא לון מפלא, דהא גרמי אינון תקוונא דגופא, ודמי לגוונא אתרא, וישראל רמאן לון בשוקא אורח קלנא, ועל דא כתיב ועצם לא תשברו בו, אתון לא תשברון, אבל כלפי הוו אתיין ומתברין ליה.

תו, מצראי הוו אתיין לבתר, ויהו חמאן אינון גרמי דהוו נטלי כלפי מאתר לאתר, ומדקן לון, ויהו מצראי טמני לון גו עפרא, בגין כלפי דלא ישפחון לון, ודא איהו בטולה דעבודת פוכבים ומזלות, יתיר, מסטרא דלהון. ובדא קדשא בריה הוא אסתלק ביקריה, ואתפפיין כל חילין אתרנין, דהא כדין אתפפיין יתיר, כד בטילו אשתכח מסטרא דלהון, ועל דא ישראל לא מבטלי לון, דכתיב ועצם לא תשברו בו.

קדש לי כל בכור פטר כל רחם וגו'. (שמות יג) פקודא דא לקדש בכור בהמה, ועם הארץ צריך תריין מילין, חד דיהא פדוי מתחות שלטנותא דיצר הרע, דאיהו אדון דיליה, פגוונא דאמר יעקב לעשו, (בראשית לג) יעבר נא אדני לפני עבדו, בעולם הנה. אדון מצד העוונות, שהם רבים על הגוף. כמו שבארוה, רשע - יצר דאוקמוה, חייבא, יצר הרע שופטו. זפאה, יצר הטוב שופטו. בינוני זה

זה? אלא להראות גלות השכינה עם ישראל באותה המרירות שלהם, שכתוב וימררו את חייהם בעבודה קשה וגו'. כשאוכלים את הפסח הזה, להראות את כל מה שעשו להם במצרים באותה גלות ובאותו שעבוד.

מה פתיב? ועצם לא תשברו בו, להראות בו קלון, ובכל אותם אלילי מצרים. שהרי היו זורקים בשוק את העצמות שלו, ובאו הפלבים וגררו אותם ממקום למקום, וזה היה קשה להם מהפל, שהרי העצמות הן תקוין הגוף, ודומים לגון אחר, וישראל ירקו אותם לשוק בדרך קלון, ולכן כתיב ועצם לא תשברו בו. אתם לא תשברו, אבל הפלבים היו באים ומשברים אותו.

עוד, המצרים היו באים אחר כך והיו רואים אותם עצמות שהיו לוקחים הפלבים ממקום למקום ושוכרים אותם, והיו המצרים טומנים אותם בעפר, כדי שהפלבים לא ימצאו אותם, וזהו בטול של עובדי כוכבים ומזלות יותר מהצד שלהם. ובזה התעלה הקדוש ברוף הוא בכבודו ונכפו כל הפחות האחרים, שהרי אז נכפו יותר, כשהבטול נמצא מהצד שלהם, ולכן ישראל לא בטלו אותם, שכתוב ועצם לא תשברו בו.

קדש לי כל בכור פטר רחם וגו'. מצוה זו לקדש בכור בהמה. ועם הארץ צריך שני דברים: אחד שיהיה פדוי מתחת שלטון היצר הרע, שהוא אדונו, כמו שאמר יעקב לעשו (בראשית לג) יעבר נא אדני לפני עבדו, בעולם הנה. אדון מצד העוונות, שהם רבים על הגוף. כמו שבארוה, רשע - יצר

וְזֶה שׁוֹפְטוֹ. בִּינוּנִי, הֵינּוּ אַח דִּיִּצְר הָרַע, וְאַח דִּיִּצְר הַטּוֹב, אַחֵי יְהִי לָךְ אֲשֶׁר לָךְ.

וְכַד זְכוּוֹן נְפִישִׁין, רוּחָא תְּבַר תְּרִין מְשֻׁמְרוֹת, דְּחַמּוֹר נּוֹעַר, כְּלָבִים צוֹעְקִים, וְסָלִיק לְמִשְׁמֶרֶת דְּשַׁחַר, דְּבִיּה אָדָם וְאַתְהֶדֶר בְּר נֶשׂ אָדוֹן, הָדָא הוּא דְכְתִיב, (בראשית לב) וַיְהִי לִי שׁוֹר וְחַמּוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה, וְסָלִיק לְדִרְגָא דְאָדָם, דְאֶתְמַר בִּיּה, (בראשית א) וַרְדּוּ בְדַגַּת הַיָּם וּבַעוֹף הַשָּׁמַיִם וְגו', (בראשית ט) וּמִוֹרְאֵכֶם וְחַתְּכֶם וְגו'.

וְכַד זְכוּוֹן בִּינוּנִים, (בראשית לב) וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ, זְכוּוֹן וְחֻבִּין מִתְחַבְּקִין לְאַגְחָא קְרָבָא. מִסְטָרָא דְזְכוּוֹן, (בראשית לב) וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכוֹל לוֹ. מִסְטָרָא דְחֻבִּין, וַיִּגַע בְּכַף יָרְכוּ בְּגִיד הַנְּשִׂא. נְשִׂא: לְשׁוֹן (בראשית מא) כִּי נִשְׁנִי אֱלֹהִים אֶת כָּל עַמְלִי וְאִיהוּ לְשׁוֹן נְשִׂיא. חַד מְדוּרָא מְאִינוּן שְׂבַעָה אֶרְעָאן, מָאן דְנַחִית תַּמָּן אֶתְנַשִּׂי מְנִיָּה אוֹרֵייתָא.

וְקַדָּם דִּיִּיתִי בְר נֶשׂ בְּהַאי עֲלָמָא וַיְפּוֹק מִרְחָם אִמִּיָּה, וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ, דָּא גְבַרְיָאֵל, בְּהַהוּא אָבֶק דְעֶפֶר, דְאֶתְמַר (בראשית ב) וַיִּיצֶר יְיָ אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֶפֶר מִן הָאֲדָמָה, וְאוּלִיף לִיָּה שְׂבַעִים לְשׁוֹן. וּבְגִין דָּא, וַיִּיצֶר: חַד יִצְר הַטּוֹב, דְאוּלִיף לִיָּה שְׂבַעִים לְשׁוֹן. וְחַד, יִצְר הָרַע דְאָבִיק עִמִּיָּה. דְאֶתְמַר, כִּי נִגַע בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנְּשִׂא, וְאַשְׁפַּח מְנִיָּה שְׂבַעִין לְשׁוֹן, דְאוּלִיף לִיָּה יִצְר הַטּוֹב.

וְקַדָּם כָּל דָּא, נַחֲתִין עִמִּיָּה אַרְבַּעָה מְלָאכִין, דְאֶתְמַר בְּהוֹן (תהלים צא) כִּי מְלָאכִיו יִצְוֶה לָךְ. אִי אִית לִיָּה זְכוּת אַבוּת, חַד מִיכָאֵל, בְּזְכוּת אַבְרָהָם. וְתַנְיָנָא גְבַרְיָאֵל, בְּזְכוּת יִצְחָק. וְתַלִּיתָאָה דְנַחִית עִמִּיָּה נוּרִיָּאֵל, בְּזְכוּתָא דִיעֲקֹב. וְרַבִּיעָאָה רְפָאֵל, בְּזְכוּתָא

הָרַע שׁוֹפְטוֹ. צְדִיק - יִצְר הַטּוֹב שׁוֹפְטוֹ. בִּינוּנִי - זֶה וְזֶה שׁוֹפְטוֹ. בִּינוּנִי הוּא אַח שֶׁל יִצְר הָרַע וְאַח שֶׁל יִצְר הַטּוֹב. אַחֵי יְהִי לָךְ אֲשֶׁר לָךְ.

וּבְשֻׁרְבוֹת הַזְּכוּיֹת, הָרוּחַ שׁוֹבֵר שְׁתֵּי מְשֻׁמְרוֹת - שֶׁל חַמּוֹר נּוֹעַר, וְכְלָבִים צוֹעְקִים, וְעוֹלָה לְמִשְׁמֶרֶת הַשַּׁחַר שֶׁבוּ הָאָדָם, וְחוֹזֵר הָאָדָם לִהְיוֹת אָדוֹן. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (שם לב) וַיְהִי לִי שׁוֹר וְחַמּוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה. וְעוֹלָה לְדִרְגַת אָדָם, שְׁנֵאֲמַר בּוֹ (שם א) וַרְדּוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבַעוֹף הַשָּׁמַיִם וְגו', (שם ט) וּמִוֹרְאֵכֶם וְחַתְּכֶם וְגו'.

וּבְשֻׁרְבוֹת הַזְּכוּיֹת בִּינוּנִיּוֹת - (שם לב) וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ, זְכוּיֹת וְחֻבּוֹת מִתְחַבְּקוֹת לְעַרְףְּ קְרָב. מִצַּד הַזְּכוּיֹת - וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ. מִצַּד הָעֵבֶרוֹת - וַיִּגַע בְּכַף יָרְכוּ, בְּגִיד הַנְּשִׂא. נְשִׂא לְשׁוֹן (שם מא) כִּי נִשְׁנִי אֱלֹהִים אֶת כָּל עַמְלִי. וְהוּא לְשׁוֹן נְשִׂיא. מְדוּרָא אֶחָד מְאוֹתָן שְׂבַע הָאֶרְצוֹת. מִי שִׁיֹּרֵד לְשָׁם, נִשְׁפַּחַת מִמְּנוֹ הַתּוֹרָה.

וְקַדָּם שִׁיבָא אָדָם לְעוֹלָם הַזֶּה וַיֵּצֵא מִרְחָם אִמּוֹ - וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ. זֶה גְבַרְיָאֵל, בְּאוֹתוֹ אָבֶק שֶׁל עֶפֶר שְׁנֵאֲמַר (שם ב) וַיִּיצֶר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֶפֶר מִן הָאֲדָמָה. וְלָמַד אוֹתוֹ שְׂבַעִים לְשׁוֹן, וּמִשּׁוּם זֶה וַיִּיצֶר, אֶחָד יִצְר טוֹב, שֶׁלָּמַד אוֹתוֹ שְׂבַעִים לְשׁוֹן, וְאֶחָד יִצְר הָרַע שְׁנֵאֲבֶק עִמּוֹ, שְׁנֵאֲמַר כִּי נִגַע בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנְּשִׂא, וּמִצַּע מִמְּנוֹ שְׂבַעִים לְשׁוֹן שֶׁלָּמַד אוֹתוֹ יִצְר הַטּוֹב.

וְקַדָּם כָּל זֶה יִרְדּוּ עִמּוֹ אַרְבַּעָה מְלָאכִים, שְׁנֵאֲמַר בָּהֶם (תהלים צא) כִּי מְלָאכִיו יִצְוֶה לָךְ. אִם יֵשׁ לוֹ זְכוּת אַבוּת - אֶחָד מִיכָאֵל בְּזְכוּת אַבְרָהָם, וְהַשְּׁנִי גְבַרְיָאֵל בְּזְכוּת יִצְחָק, וְהַשְּׁלִישִׁי שִׁיֹּרֵד עִמּוֹ נוּרִיָּאֵל בְּזְכוּת יַעֲקֹב, וְהַרְבִּיעִי